Шульга Наталія

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ СХІДНОГО ЛОНДОНУ (ВЕЛИКА БРИТАНІЯ)

Початок XXI століття ознаменувався поширенням інтеграційних процесів в усіх сферах життя сучасного суспільства, зокрема й в освіті. Європейська інтеграція вимагає реформування системи вищої освіти в умовах світової глобалізації. Тому завданнями вищої школи Європи, підпорядкованої процесам інтеграції, мають стати виховання особистості нового типу, здатної жити гармонійно в поліетнічному суспільстві, мислити «глобально», поважати культури інших; розвиток високого культурного, інтелектуального і соціального рівня студентів; розширення бази знань студентів про інші культури народів Європи, вивчення європейських мов у контексті дослідження культурного середовища, мова якого вивчається, тощо.

Актуальність проблеми реалізації змісту полікультурної освіти у вищих навчальних закладах Європи постає саме сьогодні, коли відбувається співпраця між країнами-членами Європейського Союзу за умов глобалізації освіти, набуває широкого загалу дія Болонської угоди у сфері навчальної діяльності та європейська політика спрямована на залучення до навчання різних етнічних груп і верств населення. Виходячи з актуальності цієї проблеми, постає необхідність детального аналізу навчальних програм європейських університетів, що дозволить досконально вивчити шляхи і методи реалізації змісту полікультурної освіти і на майбутнє запровадити деякі аспекти полікультуралізму у навчальних програмах університетів України.

Метою нашої статті є визначення спільних рис розвитку національних систем освіти вищих навчальних закладів Європи, висвітлення проблеми реалізації змісту полікультурної освіти у навчальній програмі одного з європейських університетів та аналіз такої навчальної програми.

Проблему реалізації змісту полікультурної освіти у контексті національних освітніх систем країн Європейського Союзу окреслили у своїх

працях такі науковці, як Л.П. Пуховська, А.А. Сбруєва, С.М. Коваленко, С.І. Синенко, Н.М. Авшенюк, Г.Г. Поберезька, В. Кідд, Б. Хеддок, П. Сатч, Д. Морлі, К. Робінс та ін.

Останнім часом європейські університети успішно практикують програми обміну студентами. Серед таких програм на особливу увагу заслуговують такі як «Еразмус», «Лінгва», «Сократ» та ін. Їх основне призначення полягає у розширенні обміну студентами вищих навчальних закладів країн Європейського Союзу [4].

Освітня політика Європейського Союзу окреслює наступні базові принципи формування єдиного європейського освітнього простору, які визначають спільні риси розвитку національних систем освіти країн-членів ЄС:

1. Полікультурна Європа – розвиток європейського виміру у навчанні; сприяння вивченню іноземних мов; урахування різноманітності національних підходів в освіті і професійній підготовці;
2. Мобільна Європа – формування системи взаємовизнання дипломів; підтримка обмінів викладачами, учнями, студентами і адміністративними кадрами; прийняття процедури, яка дасть змогу вчителям тимчасово працювати в різних державах ЄС;
3. Європа професійної підготовки для всіх – рівний доступ усіх студентів до високоякісної освіти.
4. Європа навичок – підвищення якості базової освіти, приведення системи підготовки молоді у відповідність з економічними, технологічними та соціокультурними потребами розвитку суспільства; удосконалення всіх секторів освіти, зокрема, технічної, професійної та вищої; поліпшення базової підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів.
5. Європа, яка відкрита для світу – зміцнення зв’язків з іншими державами, співробітництво з міжнародними організаціями; нові взаємо-корисні контакти з країнами, що розвиваються [5].

Система вищої освіти навчальних закладів Європи повинна відображати полікультурний зміст у своїх навчальних програмах, для того, щоб підтвердити усі вищезазначені базові принципи формування єдиного європейського освітнього простору. Прикладом такої програми для більшості європейських університетів може стати *програма європейських наук на базі вивчення однієї з європейських мов (французька, німецька, італійська, іспанська)*, яку запровадив університет Східного Лондону (УСЛ) [9].

Мета такої програми – вивчення європейських культур у їх глобальному і полікультурному контекстах. Програма європейських наук передбачає розуміння історичного розвитку європейських культур у часи

значних соціальних змін. Важливість глобалізації та міжнародних міграцій зробила Європу зразком для вивчення економічних і культурних змін у місцевому, регіональному та глобальному контекстах і визначила важливість розуміння сучасної полікультурної Європи. Програма європейських наук в університеті Східного Лондону пропонує можливість вивчати Європу в контексті вивчення глобалізації, дає знання розуміння змін на базі понять ідентичності і диференціації нації, класу, раси, роду, статі; вимагає активного пізнання крізь використання дослідницьких проектів, портфоліо, презентацій; займається розвитком навичок потрібних професіоналам, які використовуються студентами для виконання соціальних досліджень; залучає до навчання закордоном.

Така програма створена для того, щоб допомогти студенту зрозуміти контрастну природу європейських спільнот, вплив процесів глобалізації на сучасну Європу та відносини між різними моделями громадянства; опанувати аспекти сучасної соціальної теорії; отримати практичні знання сучасних соціологічних дебатів відносно культури й ідентичності, особливо щодо понять раси, класу, статі; охарактеризувати сутність історичної і сучасної ролі Європейської Співдружності у національно-політичних та соціально-політичних сферах різних європейських регіонів у контексті їх політичного, культурного, соціального та економічного життя.

Програма навчання складається з трьох рівнів: перший рівень передбачає складання всіх предметів або часткове складання предметів, які входять до переліку його дисциплін; на другому рівні студенти складають так званий модуль працездатності, два загальнообов'язкових модулі та обирають три модулі зі списку дисциплін за вибором університету. На третьому рівні навчання студентам дається 40 годин кредитного часу на модуль «Дослідження і дисертаційна робота», загальнообов'язковий модуль європейських наук та три вибіркові модулі, один з яких за вибором університету. За чотирирічною програмою навчання студенти мають можливість навчатися закордоном. Вони набувають навичок іноземних мов за спеціалізаціями – французька, німецька, італійська або іспанська мова і мають змогу працювати, мислити та функціонувати в іншомовному поліетнічному середовищі.

Студенти університету Східного Лондону активно беруть участь у програмі обміну студентами на базі програми європейських наук з вивченням однієї з європейських мов і проходять практику в партнерських університетах Європейського Союзу, де набувають досвід у проведенні

соціальних досліджень у континентальних європейських країнах, формують критичне усвідомлення конкуруючих ідентичностей і культур в сучасній Європі, ознайомлюються із сучасними умовами життя європейського суспільства і розвивають знання про їх історичний контекст, а також розширюють сферу своїх академічних знань через опанування різноманітних програм у межах університетів-партнерів.

Навчання проходить у формі семінарів і базується на модулях для розуміння теоретичного матеріалу і провідних ідей полікультурної освіти. У межах університету створюються дискусійні групи, організовується робота студентів у різних видах навчальної діяльності, проводиться навчання за допомогою технічних засобів, зокрема з використанням Інтернет-технологій, опановуються програми для студентів, які отримують професійний ступінь, а також для тих, що навчаються за чотирирічною програмою і тих, хто навчається у вільний від роботи час, створені різні види діяльності для цих програм. Студенти складають іспити, пишуть ессе, звіти, роблять портфоліо. Як правило, на один модуль припадає два види оцінювання, таким чином шість оцінювань за семестр, який триває 12 тижнів. Проводиться апробація роботи студентів, які здобувають професійний досвід на другому році свого навчання під час проходження ними 6-місячної практики. Студенти, які здобувають професійний ступінь, навчаються за чотирирічним терміном, останній четвертий рік – навчання закордоном у європейських університетах-партнерах Італії, Франції, Німеччини або Іспанії для студентів з вільним володінням однією з мов цих країн.

Студенти університету Східного Лондону мають можливість розвивати власні ідеї і набувати досвід роботи з дослідницьких тем за п’ятьма загальнообов’язковими модулями, які поділені на три роки навчання. Проектна роботи становить 30% від загального оцінювання.

Програма європейських наук заснована на інформації про вплив глобалізації на життя в сучасній Європі. В основу таких програм також покладені наступні концепції: полікультуралізм, розуміння соціального розподілу і установлення рівних можливостей між різними етнічними спільнотами, кар’єра в Європі, відносини громадських і приватних організацій в європейській політиці, тощо [8]. Саме тому студенти УСЛ читають про глобальні зміни у житті сучасної Європи, проводять соціологічні дослідження в умовах полікультурного суспільства, шукають достовірні факти і проводять опитування серед представників тих чи інших етнічних спільнот, обговорюють різні ідеї та проблеми полікультуралізму в

дискусійних групах. Вони мають можливість не лише вивчать глобалізацію та полікультуралізм в університеті, але й жити і навчатися у полікультурному середовищі. Під час навчання програмі студенти вивчають технології проведення теоретичних та емпіричних дебатів про глобалізацію та її вплив на європейські спільноти та соціальні інституції, опановують соціологічне мислення на базі європейського життя і культури, вивчають процес і контекст соціального дослідження, набувають таких навичок, як роз'яснення досліджуваних питань, підсумок і синтез теорії ймовірностей, аналіз академічних та професійних книг і документів, комунікація, презентація ідей, інтерактивні і групові навички для роботи з іншими.

Вся програма поділена на кредитні години, щоб виділити кількість і рівень потрібного навчання. Одна кредитна година становить 10 годин навчального часу (лекції, семінари та самостійна робота). Кількість кредитних годин на всю програму становить 360. Типова тривалість програми – це три роки стаціонарного і п'ять років заочного навчання. Додатковий четвертий рік на стаціонарній формі навчання надається студентам, які бажають навчатися закордоном і завершити своє професійне навчання у соціальній політиці або дослідженні. Можливий перехід зі стаціонарної форми навчання на заочну і навпаки через зовнішні фактори, такі як фінансові труднощі чи домашнє оточення. Програма європейських наук може бути засвоєна у таких варіантах: курс спеціалізації, єдиний курс, комбінований курс та професійно неорієнтований курс. Вона охоплює ряд дисциплін, які мають полікультурний зміст і є загальнообов'язковими або вибірковими для складання. Виділено три рівні навчання за програмою, які відповідають трьом рокам стаціонарного навчання в університеті. Так, наприклад, спеціалізований та єдиний курси програми включають такі загальнообов'язкові для складання предмети на першому рівні навчання: Глобалізація і модернізація I. Історія глобалізації, Введення в інформаційні та комунікативні технології, Глобалізація і модернізація II. Сучасна динаміка; на другому рівні навчання: Європа XX століття, Європейська соціальна політика, Зміни в європейському оточенні; на третьому рівні навчання: Дослідження і дисертаційна робота, Європейський союз в дії або семінар з аспектів європейської політики. Вибіркові предмети програми на першому рівні навчання: Соціологічне мислення (лише для курсу спеціалізації); на другому рівні навчання: Розподілення соціального достатку суспільства в XXI столітті, Соціальна теорія II: глобалізація в інформаційну епоху, Соціальна теорія II: модернізація в епоху промисловості, Лондон і сучасність, Нація та імперія у глобальну епоху, Статеві культури, Соціологія

повсякденної культури, Молодіжні культури, Антропологія емігрантів, Біографія, політика і суспільство, Раси та їх представлення, Сексуальність у сучасному суспільстві, Радикальне XX століття; на третьому рівні навчання: Соціальна політика у «постколоніальному» контексті, Ідентичність та диференціація, Криза та зміни в епоху крайнощів, Вчення про африканські діаспори, Поняття «раси» в культурі і політиці, Культура, влада та опір в XXI столітті, Етнічні, професійні та культурні аспекти, Покоління, століття та їх значення, Історія життя, Інформація, знання та влада, Іслам в сучасному світі, Жінки, політика і влада, Війна, добробут та громадянство [9].

На кожний предмет програми виділено 20 кредитних годин, лише на дослідження і дисертаційну роботу, які проводяться на третьому рівні навчання курсу спеціалізації та єдиного курсу, припадає 40 годин кредитного часу.

Викладачі УСЛ проводять лекції з предмету глобалізації, полікультуралізму та споріднених соціологічних тем. Програма передбачає практичні заняття, семінари, роботу у дискусійних групах, практику, лекції і практичні заняття з соціальних досліджень, індивідуальне навчання у підготовці до контактних годин і до оцінювання.

Практичні навички студентів із дисциплін полікультурного характеру розвиваються під час роботи з іншими студентами у групі. Також здійснюється використання навичок роботи з Інтернет – системою для дослідження веб-інформації та використання аналітичних технологій і презентацій, виконання завдань, пов’язаних зі збиранням інформації, написанням звітів за результатами дослідження.

Перш ніж програма почала діяти, було здійснено забезпечення університету кваліфікованими кадрами у галузі полікультурної освіти, створення відповідних навчальних ресурсів, визначення цілей і завдань полікультурної освіти студентів.

Якість цієї програми визначається кожного року через оцінювання звітів зовнішніх екзаменаторів (враховуючі якісні критерії та стандарти), статистичну інформацію та відзиви студентів. При університеті створена рада з питань якості освіти, яка контролює виконання програми європейських наук. Один раз у шість років здійснюється глибокий огляд цілої галузі за допомогою комісії, яка включає принаймні два зовнішніх предметних спеціаліста. Комісія розглядає документи, спостерігає за роботою студентів, опитує дійсних і колишніх студентів університету та

проводить бесіди із викладацьким складом перед підведенням підсумків своєї роботи. Результатом роботи комісії є звіт, що висвітлює практику програми і визначає сфери, у яких необхідні дії.

Комісія щодо виконання програми включає весь викладацький склад, який забезпечує полікультурну освіту студентів, представників від студентів та інших спеціалістів, які роблять значний внесок в ефективну роботу програми. Така комісія має обов'язки щодо визначення якості програми. Вона забезпечує вихідні дані про операції щорічного перегляду програми і пропонує зміни щодо покращення її якості.

Університет Східного Лондону практикує роботу зовнішніх екзаменаторів, які залучені до різних програм, зокрема це стосується і програм полікультурного змісту навчання. Обов'язки зовнішнього екзаменатора полягають у покращенні якості екзаменаційних паперів або завдань, перевірки роботи ради з оцінювання студентів, перегляді зразків студентських робіт, пом'якшенні умов оцінювання, забезпеченні виконання інструкцій програми, характеристиці відзивів студентів через щорічні звіти, які дають змогу університету покращувати майбутнє полікультурної освіти.

Отже, програма європейських наук на базі вивчення однієї з європейських мов університету Східного Лондону сприяє вивченню мов співдружніх країн – французької, німецької, італійської та іспанської; враховує різноманітності національних підходів в освіті і професійній підготовці; проводить обмін студентами; створює рівний доступ студентів різних етнічних груп до високоякісної освіти; удосконалює якість полікультурної освіти; вимагає високої кваліфікації викладацького складу в цій галузі знань; допомагає зміцнити зв'язки з іншими державами та міжнародними організаціями.

Таким чином, зміст програми європейських наук на базі вивчення однієї з європейських мов (французька, німецька, італійська, іспанська) університету Східного Лондону відповідає національним критеріям і вимогам навчання Великої Британії, вона також задовольняє вимоги будь-якого професійного або державного закладу освіти країн-членів Європейської Співдружності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія:

Підручник. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
2. Вітвіцька С.С. Основи педагогіки вищої школи. Підручник за рейтингово-модульною системою навчання для студентів магістратури. – Київ.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
3. Делор Ж. Образование: сокрытое сокровище: Доклад Международной комиссии по образованию для XXI века, представленный ЮНЕСКО. – Женева: Изд. ЮНЕСКО, 1997. – 272 с.
4. Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры. Среднесрочная стратегия развития на 2000-2007 гг. вклад в дело мира и человеческого развития в эпоху глобализации посредством образования, науки, культуры и коммуникации. – Париж: ООН по вопросам образования, науки и культуры, 2002. – 60 с.
5. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія. – К.: Вища школа, 1997. – С. 26-37.
6. David Morley, Kevin Robins. British Cultural Studies. Geography, Nationality and Identity. Oxford University Press, 2001. – 522 p.
7. Eduardo Manual Duarte, Stacy Smith. Foundational Perspectives in Multicultural Education. – Longman, 2000. – 374 p.
8. The Globalization of Higher Education. Edited by Peter Scott. Published by The Society for Research in to Higher Education & Open University Press, 1998. – 135 p.
9. http://www.nc.ukr.net